

Değerler Eğitimi Bağlamında Ortaöğretim Son Sınıf Öğrencilerinde Çevre Duyarlılığı: Denizli Örneği

Proje No: 2014 KRM 009

Yürütücü: Yrd. Doç. Dr. Kemal GÖZ

Araştırmacı: Arş. Gör. Yasin BOSTAN

MART 2016
DENİZLİ

BİLİMSEL ARAŞTIRMA PROJESİ ONAY SAYFASI

Yrd. Doç. Dr. Kemal GÖZ yürütücülüğünde hazırlanan 2014 KRM 009 nolu ve “**Değerler Eğitimi Bağlamında Ortaöğretim Son Sınıf Öğrencilerinde Çevre Duyarlılığı: Denizli Örneği**” başlıklı **Kurumsal Altyapı Araştırma Projesi** Kesin Sonuç Raporu Pamukkale Üniversitesi, Bilimsel Araştırma Projeleri Komisyonu’nun 14/03/2016 tarih ve E.17612 sayılı kararıyla kabul edilmiştir.

Evrak Tarih ve Sayısı: 14/03/2016-E.17612

Prof.Dr.Latif ELÇİ
Koordinatör
.../.../20..

ORTAÖĞRETİM ÖĞRENCİLERİ ARASINDA ÇEVRE AHLAKI BİLİNCİ: DENİZLİ ÖRNEĞİ

Yrd. Doç. Dr. Kemal GÖZ

Arş. Gör. Yasin BOSTAN

Pamukkale Üniversitesi İlahiyat Fakültesi

GİRİŞ

İçinde yaşadığımız modern zaman diliminde insanoğlu ile tabiat düzeni arasında özellikle dikkat edilmesi gereken ciddi uyuşmazlıklar baş göstermiştir. Modern zamanın bir bunalımı olarak tanımlayabileceğimiz bu sorunlar sosyal ilişkilerden gündelik hayata, siyasi, ekonomik, politik uygulamalardan küresel-kitlesele yönelişler ve dünya kaynaklarının bilinçsizce tüketimine, bilim ve tekniğin çeşitli uygulama faaliyetlerinden manevi-duygusal hayatımızın ciddi anlamda kayboluşuna ve son olarak içinde yaşadığımız tabiatın ahenginin bozulmasına kadar birçok sahada trajik bir şekilde kendini göstermektedir.

Modern çağda daha önce karşılaşılmamış bu tarz problemlerin insanoğlunun zihnini ciddi anlamda meşgul ettiği bilinmektedir. Bu problemler sadece insan hayatını değil bütün bir canlılar dünyası ve tabiat düzenini de tehdit eder hale gelmiştir. İnsan varoluşunu devam ettirebilmek için hali hazırda birçok problemle baş etmek zorunda kalmaktadır. Günümüzde bu problemlerin en önemlisi olarak dikkat çeken ve son zamanlarda bütün bir dünya gündemini meşgul eden ana problemin çevre krizi ve sorunları olduğu rahatlıkla ifade edilebilir.

Tabii düzenin bozulması, canlılar dünyası arasında kurulu olan ekolojik dengenin kaybolması ve bunun sonucunda yaşadığımız dünyada göz ardı edilemez sıkıntıların ortaya çıkması konuyu daha önemli hale getirmiştir. Başta dünya kaynaklarının aşırı ve haksız tüketimi, yine bu kaynakların dünya nüfusu üzerinde dengesiz dağılımı olmak üzere küresel ısınma, sera gazı salınımlarının artması,

ormanların bilinçsiz yok edilmesi sonucunda erozyonların artmış olması, aşırı tüketimin neredeyse devasa seviyelere ulaşmış atık problemlerini doğurması dikkat çeken ve toplu halde bütün bir çevre bunalımını ortaya çıkaran sorunlar olarak sıralanabilir. (Bostan,2015,s.IV,1) Öte yandan daha çok ve etkili üretim ve kazanım için gerçekleştirilen çalışmalar sonucu genetiği değiştirilen organizmaları (GDO) insanlığın gündemine taşımış, karaların, yer altı sularının kirletilmesine ek olarak denizlerin kirletilmesi ve deniz canlılarının nesillerinin tehlikeye atılması gibi problemler artık insanlığın önünde ivedilikle çözüm bekleyen sorunlar olarak öylece durmaktadır. Her ne kadar bu problemlerin çözümü adına bazı girişimlerde bulunulmuş olsa da tabiatın doğal düzeni hala uyarılar vermeye devam etmektedir.

1.ÇEVRE (Environment)

İnsanın, modern çağda elde ettiğini düşündüğü ve kazanımlarıyla övündüğü birçok teknik avantaj, aslında insanoğlunun adaletsiz bir şekilde tabiatı sadece kendi tarafına yontmasıyla ortaya çıkan yapay zaferlerdir. İnsanın kucağında yaşadığı tabiatı pervasız bir açgözlülükle ve hesapsız bir sömürüyle yontması, tabii dengeyi kendi tarafına haksızca bozması, telafisi mümkün olmayan zararları beraberinde getirmiştir. Bu durum öncelikle çağdaş insanın tabiat algısındaki tehlikeli ve sorumsuz değişimle başlamış, ardından bütün bir dünyanın hem fizik hem metafizik dengelerini altüst etmiştir. Önceleri bağrında yetiştirdiğimiz kutsal bir bahçe olarak algılanan tabiat, sonraları nankörce vefasızlık ettiğimiz ve bütün ikram ve iltifatını istismar ederek sömürmekten içtinap duymadığımız zavallı ve savunmasız bir mağdureye dönüşmüştür. Seküler dünya görüşünün eşliğinde başlayan bu krize sonunda bütün bir dünya ortak olmuş, sadece kendini düşünen çağımız insanı, yine bütün bir varoluşun sadece kendi zamanından ibaret olduğu yanılgısıyla hem kendi çağını kirletmiş hem de geleceğin insan varlığını büsbütün tehlikeye atmıştır (Bostan,2015, s.1).

İnsan hayatı, öncelikle varoluşuna vesile olan ebeveynlerinin yaşam koşulları ve genetik zincirlerinin tarihsel durumları da dâhil olmak üzere daha anne karnından başlamak suretiyle ömrünün tamamını etkileyen neredeyse sonsuz sayıda dâhili ve harici birçok etmenin tesiri altındadır (Bostan,2015,s.6).

Son zamanlarda iyiden iyiye duyarlılık kazanan ve öneminin farkındalığı iyice artan **Çevre** kavramının bu bağlamda birçok tarifi yapıla gelmiştir. Bunlardan bazılarına yer verecek olursak; Çevre, organizmayı kapsayan canlı ve cansız durum ve etkenlerin karışımıdır (Uluğ,1997, s.41). Diğer bir tarifte; Çevre, insanların ve diğer tüm canlıların içerisinde yaşadığı tabii ortamdır (Cevizci,2010,s.376). İnsan doğumuyla beraber kendisini bir bütün olarak kuşatan doğal ve sosyal ortamlarla karşılaşır. Kısaca insanı çevreleyen sosyal, fiziki ve biyolojik ortam olarak çevre, onun üzerinde etkisi devamlı hissedilen önemli bir gerçekliktir (Özdemir,2006,s.1; Bayrakdar,1997,s.15). Çevre kavramını sadece fizikî ortamlarla sınırlamak doğru değildir. Sosyal bir varlık olarak insanın hayatı boyunca varlığını devam ettirdiği aile, okul, iş yaşamı, komşuluk ve alış-veriş de dâhil olmak üzere sosyal durumların her türlü etkileşimini tabii olarak çevre başlığı içerisinde değerlendirilmesi gerekir. Bu alanda hem psikolojik hem de sosyolojik olarak birçok çalışma da zaten mevcuttur.

Çevre kavramı ve çevre meseleleri, renk dil ve din ayırımı gözetilmeksizin günümüz insanlığının en önemli problemlerinden biri olarak varlığını hissettirmeye devam etmektedir. Artık hiçbir devlet, toplum ve hiçbir kuruluş kendisini bu konunun dışında tutabilme şansına ve yetkisine sahip değildir. Küreselleşen dünyada herkes ister istemez kendisini bu problemin muhatabı kabul etmek durumundadır.

Çevreye karşı duyarlı olmak ve onu korumayı amaçlamak elbette çok önemlidir. Gezegenimiz ve onu oluşturan bütün unsurlar her şeyiyle bizim çevremizi oluşturmaktadır. İnsan, bütün bu değerlendirmelerine ek olarak çevreye estetik değerlerle bakar ve onun güzelliğiyle rahatlar (Mutluel, 2010, s. 51). Çevreye bakış ve değerlendirmeler 20.yüzyıl insanının daha çok dikkatini çekmiştir. Günümüz insanının, insan olarak kendisinden başka diğer canlılara karşı davranışlarının da sorgulanması gerekmektedir. Tarih boyunca ve bilhassa I.ve II. Dünya savaşlarında kendi türüne karşı olabildiğince çok kaba ve kötü davranışlar içerisinde bulunan insanın, çevresini yahut diğer bir deyişle dünyasını korumasını beklemek safdillik olsa gerektir. Kendi nesline karşı canavarlaşan insanın, diğer canlı varlıklara ve tabiata karşı daha acımasız olduğunu ulaşılan tahribat ve yıkımların derecesi göstermektedir. Yaşanılan bütün yıkımların sonucu olarak yaşadığımız dünyaya sahip çıkılması düşüncesi son yüzyılda düşünürleri ve bilim adamlarını daha çok meşgul etmiştir.

Bu değerlendirmeler ışığında evre, insanı etkileyen dış ve i etkenlerin tamamıdır (Uluğ,1997,s.41) derken onun etkilemesinin srekliği de belirtilmiş olacaktır. İnsanın yaşadığı doğal ve sosyal ortam olarak açıklanabilen evre (Bayrakdar,1997,s.15) artık bugün insanlığın ortak geleceğidir. Onun için birçok kurumlar oluşturulmakta ve hayata geçirilmektedir. Bugün dünyamızda azımsanamayacak kadar birçok ülkede evre Bakanlıklarının oluşturulduğunu ve geleceğimizin teminatı olan yeni nesillerin bu konuda bilinçlendirilmesinin öneminin kavranmaya çalışıldığı görülmektedir. Tahribata uğrayan ekosistemin düzeninin yeniden tesisinin değerini kavrayabilmiş yeni nesiller yetiştirebilmek önem kazanmıştır.

İnsanın sosyal ve fiziki çevresi olarak değerlendirilebilen çevresiyle ilgili günümüzde birçok problemlerin var olduğu reddedilemeyecek bir gerçek olarak insanlığın karşısında durmaktadır. Günümüzde çevreyle ilgili problemlerin çok çeşitlilik gösteriyor olduğu görülmektedir. Sera gazı salınımının yüksek olması küresel ısınmayı yükseltmekte ve bunun sonucu olarak da iklimlerin değişikliği gözlenmektedir (Keulartz.2009,s.35). Bu husustaki bilimsel çalışmalar çok büyük titizlikle yürütülmektedir (Ayten,2010,s.204). Günümüz toplumunun tüketim alışkanlıklarının aşırılığı sonucu olarak çöp dağlarının büyük şehirleri tehdit ettiği gerçeği ortadadır. Nükleer enerjinin getirileri çok yüksek olmasına rağmen güvenlik sıkıntıları da çevreyi olumsuz etkilemektedir. Toprak kirlenmesi, erozyon ve ağaçların kesimiyle gün geçtikçe şiddetlenmektedir (Sönmez,1997,s.66). 1984 Çernobil rneğiyle, Japonya depremi ve dev deniz dalgaları (depreşim dalgaları) sonucunda ortaya çıkan nükleer santral kazasının sebep olduğu kirlilik de çevreyi olumsuz etkileyen unsurlardandır (Keleş,1997,s.10). Bireysel olarak insanların temel değerlerindeki aşınmalar da evre problemlerinden olarak zikredilebilir. Buna rnek olarak evre kirlenmesine, nesli tükenmekte olan türlere ve yaşanılan çevreye karşı duyarsızlık veya umursamazlık kaydedilebilir. Daha oğaltabileceğimiz örneklere de anlaşılacağı gibi evre problemleri doğal dengenin bozulması ve tabii kaynakların kirlenmesi sonucu ortaya çıkmaktadır.

Belirtilen bu problemlerle mücadele ve bu problemlere çözüm çalışmaları yirminci yüzyılın sonlarında pratiğe dökülmeye çalışılmış ve insanlık alemi bu problemler için elbirliğiyle bir şeyler yapmanın gerekliliğini kavramıştır. Bu hususla

ilgili olarak Kyoto protokolü imzaya açılmış ve çalışmalar hızla devam etmektedir. Ancak bütün bu çalışmaların olumlu sonuçlar ortaya koyabilmesinin bireysel duyarlılık ve düşünce sistemi değişikliğine bağlı olduğu ve belirli bir süreç istediği, çevre üzerine düşünen bilim adamları ve düşünürler tarafından vurgulanmaktadır (Des Jardings,2006,s.35).

2.ÇEVRE AHLAKI (Environmental Ethics)

“Hulk” kelimesinin çoğulu olarak seciye, tabiat anlamında, insanın iç dünyasını ve dış dünyasını ifade eden bir kavram olarak anlaşılakta (Erdem,2009,s.28) olan ahlak, huy, davranış ve hareketlerin bütünüdür (Kınalızade,Tarihsiz,s.91; Cevizci, 2010,s.25; Altıntaş,1999,s.11). Sosyal sorumluluk yüklenen bireylerin davranışlarını düzenleyen kurallar ve yasalar bütünü olarak da değerlendirilen ahlak(Akarsu,1997,s.24) yaşamın her döneminde bireyin hayatını şekillendirir ve yön verir. Yani o, hayatın her anında mevcuttur (Altıntaş,1999,s.12). Toplumsal bir hayatı gerçekleştiren insan, yaşadığı toplumun değerlerine uymak ve onlara saygı göstermek zorundadır (Cevizci,2010,s.25;Kılıç,2008,s.9). Tarih boyunca muhatap olduğumuz ve değerlendirdiğimiz geleneksel ahlak kuramlarında temel problemin insan-insan, insan-toplum ilişkileri olduğu açıktır (Özdemir,1994,s.55.). Bu Ahlaki kurallar, bireyin davranışlarının sorumluluğunun bilincinde olmasını gerektirir. Bu sorumluluğun var olabilmesi için, ahlaki davranışların bazı özelliklerinin oluşması çok önemlidir: Böyle ahlaki davranışlar istemli, bilinçli ve özgür olmalıdırlar (Arslan,1996,s.122). Sorumluluk üzerine temellendirilen özgürlük kuramı, başkalarının hak ve özgürlüklerine saygıyı ve onları koruma sorumluluğunu da içermektedir (Arslan,1997,s.123; Göz, 2006,s.69).

Çevreyle ilgili sorunlar, insanın çevreye bakışını değiştirmiştir. Bunun neticesinde, felsefî bakış açıları içerisinde yeni disiplinler, “Çevre Felsefesi” (Environmental Philosophy) ve “Çevre Ahlakı” (Environmental Ethics) yerini almaya başlamıştır. Çevre Ahlakı, insanın çevreye bakışını inceler. Her ne kadar felsefi bir disiplin olarak yeni ise de kavram olarak yeni ortaya çıkmış değildir. Tarih boyunca insanlık çevreyle birlikte olmuş ve Onunla ilgili olumlu veya olumsuz fikirleri hep taşımıştır.

Çevre Ahlakı, felsefenin bir alt disiplini olan Ahlak felsefesinin ana bölümlerinden biri olarak son zamanlarda düşünce dinamikleri arasında önemli bir yer edinmiştir. Çevre Ahlakı, insanın kendisi dışındaki tabiat varlıklarıyla nasıl bir ilişkiye sahip olması gerektiğini ortaya koymaya çalışan bir düşünce sistemidir. Çevre ahlakının ortaya çıkmasına son zamanlarda yoğunlaşan çevre problemlerinin de sebebiyet verdiğini söylemek uygunsa da, daha önceki düşünce sistemleri içerisinde de varlığından bahsetmek mümkündür. Çevre Ahlakı hayatın bütün safhalarını kuşatmakta ve yaşanan çevrenin korunması adına yapılabilecek bütün çalışmalarla ilgilenmektedir.

Çevre Ahlakı çalışmaları, insan-çevre ilişkilerini yeni bir zemine oturtma çabalarının müşahhaslaşması olarak değerlendirilebilir. Çevre Ahlakı üzerine görüşlerini açıklayan düşünürler, günümüz insanının yaptıklarından, yani eylemlerinden gelecek nesillerin de etkilendiği gerçeğine dikkat çekerek, ahlaki sorumluluk alanlarını tekrar belirlemenin zorunluluğuna vurgu yapmaktadırlar (Özdemir,1998,s.73). Bu değerlendirmeler ışığında, insanın çevreyle olan ilişkileri üzerinde dini ya da hangi ahlak sistemine dahil olursa olsun ahlaki hassasiyetlerinin mutlaka etkisi görülecektir (Bayyığıt,2002,s.40).

Çevre problemleriyle başa çıkabilmek adına bireyler olarak yapabileceklerimizi veya yapmamız gerekenleri ortaya koymak ve çevre ahlakı bilinci seviyesini yükseltmek için gerekenleri yapmaya çalışmak hem bireysel, hem de toplumsal olarak çok önemlidir. Artık günümüzde hiçbir devlet yahut toplum kendisini bu problemlerin dışında tutma şansına sahip değildir.

Bireysel olarak çevreyle ilişkilerimizi insan merkezci (Anthropocentric) çevreci anlayış olarak ada belirtilen anlayıştan çevre merkezci (Ecosentric) anlayışa dönüştürmenin bir süreç olduğu belirtilmekte ve bu çalışmalar önemsenmektedir. Bizlere emanet olduğu düşüncesiyle çevrenin yeni nesillere daha yaşanabilir bir çevre olarak bırakılması da bu anlamda çok kıymetli olsa gerektir. Yetiştirdiğimiz nesillerin çevre duyarlılıklarının tespit edilmesi ve toplum olarak yapmamız gerekenler üzerine yoğunlaşmanın önemi açıktır.

Her insan çevresindeki bütün varlıkları, birer emanet olduğu şuuru içerisinde, sevmek ve korumakla sorumlu olmak düşüncesini taşıması gerekmektedir. Düşünce bazında ortaya çıkan bu sorumluluğun, zorlamaktan öte, sevgi ve ahlakî temelli bir

sorumluluk olduğu da açıktır. Bu bilincin oluşturulmasında eğitimin yanı sıra, ahlakî anlayışların ve dini hassasiyetlerin de önemli rol oynayacağı görülmektedir. İnsanlığın, bu problemlerin üstesinden gelebilmesi için, bireyselciliği reddederek toplum adına davranışları ön plana çıkarmak görevini gerçekleştirmesi gerekmektedir.

Genel olarak çevre ahlakı, insanlar ile doğal çevre arasındaki ahlaki ilişkilerin sistemli olarak incelenmesi (Des Jardings,2006,s.46) olduğuna göre orta Öğrenim seviyesindeki öğrencilerin çevre ahlakı bilincinin tespit edilmesi, onların yaşadıkları çevreye karşı davranışlarının yönetilmesi ve yönlendirilmesi açısından çok önemli olduğu açıktır. Bu öğrenciler kısa bir zaman sonra toplumun belirli katmanlarında çok önemli sorumluluklar yüklenecekler ve toplumun ilerleyişinde ve gelişmesinde her alanda lokomotif görevini üstleneceklerdir.

Orta Öğrenim gençliğinin çevre ahlakı bilincinin tespiti ve yapılması gerekenler hakkındaki çalışmalar yok denecek kadar az olması kaçınılmazdır. Çünkü çevre ahlakı ile ilgili ülkemizde yapılan çalışmalar oldukça azdır. Denizli örneğiyle bu çalışmanın yeni çalışmalara katkı sağlayabileceği ve bu disiplinin tanıtılması ve yeni nesillere çevre ahlakı bilincinin kazandırılması için yapılması gerekenler hususunda veriler sağlayabileceği düşünülmektedir.

Konu ve amaç

Günümüz insanlığının muhatap olduğu küresel ısınmayla kendisini hissettiren çevre problemlerine duyarlılık konusunda orta Öğrenim gençliğinin çevre ahlakı bilincinin tespit edilmesi amacıyla öğrencilerin çevreye karşı yönelimleri ve çevrenin korunmasını destekleyen yönelimleri çevre ahlakı bilinci faktörü altında incelenmiştir.

Orta Öğrenim gençliğinin çevreye karşı mevcut olan bakışını tespit etmek, gelecek yıllarda çevreyi koruma adına yapılacaklarda eğitimi şekillendirenlere katkı sağlayabilecektir. Orta Öğrenim gençliğinin Çevreye bakışının önemli olduğu açıktır. Orta Öğrenim bitiren bireyler ya topluma karışacak ya da bir üst öğrenime devam ederek sonraki süreçlerde toplumda üst düzey sorumluluklar ve görevler yüklenecekler ve bu sorumluluklarını icra edeceklerdir. Çevre değerlendirmeleri ve sonuçlar, orta öğrenim programlarının şekillendirilmesine de katkı sağlayabilecektir.

Çevre ahlaki bilincinin oluşumunda bireylerin okumakta oldukları lisenin, ailelerinin hangi yerleşim birimlerinde oturduğunun, anne ve babalarının eğitim durumlarının etkisinin olup olmadığının tespiti ve değerlendirilmesi amaçlanmıştır.

Örneklem ve Ölçme araçları

Evren Denizli ilindeki her türden Ortaöğretim kurumlarıdır. Araştırma örnekleme, “Rastgele Örneklem Yöntemiyle” Denizli ili ve ilçelerinde ki bazı orta Öğrenim kurumlarında eğitime devam eden 1081 son sınıf öğrencisinden oluşmaktadır.

Verilerin toplanması

Denizli İl Milli Eğitim Müdürlüğünden okulların ilgili sınıflarından seçilecek öğrencilere uygulanması için izin alınmıştır. Anket 2015 yılında Denizli İl Milli Eğitim Müdürlüğüne bağlı İl ve İlçelerden seçilen Orta Öğrenim kurumlarından bin iki yüz öğrenciye uygulanmıştır. Elde edilen bu anket formları SPSS paket programı yardımıyla değerlendirilmiş ve gerekli analizler yapılmıştır.

Bulgular ve Yorumlar

Tablo 1: Katılımcı Öğrencilerin Demografik Özellikleri - Cinsiyet

Değişken	Kategori	N	Yüzde (%)
Cinsiyet	Kız	547	50.6
	Erkek	532	49.2
	Kayıp Veri	2	0.02
Toplam		1081	100.0

Araştırmaya katılan öğrencilerin cinsiyetine ilişkin betimsel istatistikler Tablo 1’ de verilmiştir. Tablo 1 ayrıntılı bir şekilde incelendiğinde katılımcıların 547 tanesinin (%50.7) kız, 532 tanesinin ise (%49.3) erkek olduğu görülmektedir.

Tablo 2: Katılımcı Öğrencilerin Demografik Özellikleri – Lise Türü

Değişken	Kategori	N	Yüzde (%)
Lise Türü	Düz Lise	158	14.6
	Anadolu Lisesi	394	36.4
	Anadolu Öğretmen Lisesi	50	4.6
	Teknik Lise	164	15.2
	İmam Hatip Lisesi	148	13.7
	Sağlık Meslek Lisesi	1	0.01
	Fen Lisesi	49	4.5
	Diğer Lise	117	10.8
Toplam		1081	100.0

Araştırmaya katılan öğrencilerin okudukları lise türlerine ilişkin betimsel istatistikler Tablo 2’ de verilmiştir. Tablo 2 ayrıntılı bir şekilde incelendiğinde katılımcıların 158, 394, 50, 164, 148, 1, 49 ve 117 tanesinin sırasıyla Düz Lise, Anadolu Lisesi, Anadolu Öğretmen Lisesi, Teknik Lise, İmam Hatip Lisesi, Sağlık Meslek Lisesi, Fen Lisesi ve Diğer Lise öğrencisi olduğu görülmektedir.

Tablo 3: Katılımcı Öğrencilerin Demografik Özellikleri – Aile İkamet Yeri

Değişken	Kategori	N	Yüzde (%)
Aile İkamet Yeri	Köy	262	24.2
	Kasaba	98	9.1
	İlçe	286	26.5
	İl Merkezi	427	39.5
	Kayıp Veri	8	0.7
Toplam		1081	100.0

Araştırmaya katılan öğrencilerin ailelerinin ikamet yerine ilişkin betimsel istatistikler Tablo 3’ te verilmiştir. Tablo 3 ayrıntılı bir şekilde incelendiğinde katılımcı öğrencilerin ailelerinin 262, 98, 286 ve 427 tanesinin sırasıyla köy, kasaba, ilçe ve il merkezinde ikamet ettiği görülmektedir.

Tablo 4: Katılımcı Öğrencilerin Anne Baba Durumu

Değişken	Kategori	N	Yüzde (%)
Anne Baba Durumu	Her İkisi Sağ ve Birlikte	1000	92.5
	Anne Vefat Etmiş	6	0.06
	Baba Vefat Etmiş	26	2.4
	Anne Baba Ayrı	48	4.4
	Kayıp Veri	1	0.01
Toplam		1081	100.0

Araştırmaya katılan öğrencilerin ailelerinin (anne babalarının) hayatta olması ve bir arada yaşaması durumuna ilişkin betimsel istatistikler Tablo 4' te verilmiştir. Tablo 4 ayrıntılı bir şekilde incelendiğinde katılımcı öğrencilerin ailelerinin 1000, 6, 26 ve 48 tanesinin sırasıyla her ikisi de sağ birlikte, anne vefat etmiş, baba vefat etmiş ve anne baba ayrı durumunda olduğu görülmektedir.

Tablo 5: Katılımcı Öğrencilerin Annelerinin Öğrenim Durumu

Değişken	Kategori	N	Yüzde (%)
Anne Öğrenim Durumu	İlköğretim	746	69.0
	Lise	206	19.1
	Üniversite	84	7.8
	Diğer	41	3.8
	Kayıp Veri	4	0.04
Toplam		1081	100.0

Araştırmaya katılan öğrencilerin annelerinin öğrenim durumuna ilişkin betimsel istatistikler Tablo 5' te verilmiştir. Tablo 5 ayrıntılı bir şekilde incelendiğinde katılımcı öğrencilerin annelerinin 746, 206, 84 ve 41 tanesinin sırasıyla ilköğretim, lise, üniversite ve diğer eğitim derecesiyle mezun durumunda olduğu görülmektedir.

Tablo 6: Katılımcı Öğrencilerin Babalarının Öğrenim Durumu

Değişken	Kategori	N	Yüzde (%)
Baba Öğrenim Durumu	İlköğretim	621	57.4
	Lise	252	23.3
	Üniversite	185	17.1

	Diğer	18	1.7
	Kayıp Veri	5	0.05
Toplam		1081	100.0

Araştırmaya katılan öğrencilerin babalarının öğrenim durumuna ilişkin betimsel istatistikler Tablo 6’de verilmiştir. Tablo 6 ayrıntılı bir şekilde incelendiğinde katılımcı öğrencilerin babalarının 621, 252, 185 ve 18 tanesinin sırasıyla ilköğretim, lise, üniversite ve diğer eğitim derecesiyle mezun durumunda olduğu görülmektedir.

Tablo 7: Katılımcı Öğrencilerin Annelerinin İş Durumu

Değişken	Kategori	N	Yüzde (%)
Anne İş Durumu	Ev Hanımı	823	76.1
	Kamuda Çalışıyor	78	7.2
	Özel Sektörde Çalışıyor	94	8.7
	Diğer	80	7.3
	Kayıp Veri	6	0.06
Toplam		1081	100.0

Araştırmaya katılan öğrencilerin annelerinin iş durumuna ilişkin betimsel istatistikler Tablo 7’ de verilmiştir. Tablo 7 ayrıntılı bir şekilde incelendiğinde katılımcı öğrencilerin annelerinin 823, 78, 94 ve 80 tanesinin sırasıyla ev hanımı olduğu, kamuda, özel sektörde ve diğer bir şekilde çalışıyor olduğu görülmektedir.

Tablo 8: Katılımcı Öğrencilerin Babalarının İş Durumu

Değişken	Kategori	N	Yüzde (%)
Baba İş Durumu	Çiftçi	239	22.1
	Kamuda Çalışıyor	155	14.3
	Emekli	148	13.7
	Özel Sektörde Çalışıyor	181	16.7
	Esnaf	155	14.3
	Diğer	187	17.3
	Kayıp Veri	16	1.5
Toplam		1081	100.0

Araştırmaya katılan öğrencilerin babalarının iş durumuna ilişkin betimsel istatistikler Tablo 8’ de verilmiştir. Tablo 8 ayrıntılı bir şekilde incelendiğinde katılımcı öğrencilerin babalarının 239, 155, 148, 181, 155 ve 187 tanesinin sırasıyla çiftçi olduğu, kamuda çalıştığı, emekli olduğu, özel sektörde çalıştığı, esnaf olduğu ve diğer bir şekilde çalışıyor olduğu görülmektedir.

Tablo 9: Katılımcı Öğrencilerin Üniversite Okuma İsteği

Değişken	Kategori	N	Yüzde (%)
Üniversite Okuma İsteği	Evet	1059	98.0
	Hayır	20	1.9
	Kayıp Veri	2	0.02
Toplam		1081	100.0

Araştırmaya katılan öğrencilerin üniversite okuma isteklerine ilişkin betimsel istatistikler Tablo 9’da verilmiştir. Tablo 9 ayrıntılı bir şekilde incelendiğinde katılımcı öğrencilerin 1059 tanesinin (%98.0) üniversite okumak istediğini ama 20 tanesinin (%1.9) üniversite hayali olmadığı görülmektedir.

Öğrencilerin genel olarak üniversiteden sonra veya iş hayatına atıldıktan sonra hangi mesleği/işi yapmak istediklerine dair verdikleri cevaplar incelendiğinde çok geniş bir yelpazede hayallerini şekillendirdikleri görülmektedir.

Çevreye Duyarlılık Ölçeği

Tablo 10: Durum Süreç Özeti

	N	%
Durumlar Geçerli	1020	94.4
Dışlanan ^a	61	5.6
Toplam	1081	100.0

a: Listwise deletion based on all variables in the procedure.

Yukarıdaki Tablo 10'dan da görüleceği üzere 1081 katılımcının 1020 tanesi çevreye duyarlılık boyutuna ait sorulara tam katılım sağlamıştır. 61 tane de dışlanmış değer olarak ifade edilen değer vardır.

Tablo 11: Güvenirlik İstatistikleri

Cronbach's Alpha	N of Items
0,920	18

Tablo 11 incelendiğinde ise çevreye duyarlılık boyutuna ait 18 sorunun güvenirliliğinin %92 olduğu görülmektedir. Güvenirlik Alpha değerimiz 0,8 – 1,0 aralığında olduğundan anketimiz çok güvenilirdir aynı zamanda geçerliliği yüksektir diyebiliriz.

Tablo 12: Çevreye Duyarlılık Anketi Sonuçları

	Denizli'deki Liseler					
	Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Biraz Katılıyorum	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum	Ortalama
1. Bireysel temizlikte suyu israf etmemeye çalışırım	55	31	143	328	524	4.17

2. Yerlere çöp atmam.	36	30	186	410	419	4.06
3. Yeşil alanları korurum.	26	28	142	406	479	4.18
4. Gelecek nesillere yaşanabilir bir çevre bırakmak sorumluluğuyla hareket ediyorum.	32	38	212	418	381	3.99
5. Yerlere tükürmem.	69	55	157	150	650	4.16
6. Sahip olduğu tüm güzellikleriyle çevreyi kutsal bir emanet olarak görüyorum.	33	22	162	343	521	4.20
7. Ağaç dikmeyi severim.	50	58	268	308	397	3.86
8. Plastik yerine cam kullanmaya özen gösteririm.	74	112	392	270	233	3.43
9. Çevremizin temizliğine dikkat ederim.	23	24	158	396	480	4.19
10. Çöplerimi çöp sepetlerine ve çöp kutularına atarım.	23	26	146	348	538	4.25
11. Kendimi koruduğum gibi çevreyi de korurum.	20	34	200	419	408	4.07
12. Enerji tasarrufuna dikkat ederim.	29	42	202	371	437	4.06
13. Tabiattaki bütün canlıların korunmasına önem veririm.	21	35	165	353	507	4.19
14. Ekolojik dengenin korunmasını önemserim.	32	41	225	391	392	3.98
15. Zamanımı verimli kullanırım.	62	80	323	372	244	3.60
16. Lüzumsuzsa yanan lambaları bulunduğum yerlerde söndürürüm.	40	20	121	300	600	4.29
17. Çevrenin bizlere emanet olduğu düşüncesiyle hareket ediyorum.	27	26	179	402	447	4.12
18. Çevreyi korumak adına bireysel olarak üzerime düşeni yapıyorum.	31	28	200	398	424	4.07
Ortalama	?					

Bulgular ve Yorumlar

Tabloların yorumlanmasında açıkça görülüyor ki, bir ile beş arasındaki değerlendirilmede ortaya çıkan sonuçları şu şekilde okumak mümkündür: 1.00 - 1.80 en kötü, 1.81 - 2.60 kötü, 2.61 - 3.40 orta, 3.41 - 4.20 iyi, 4.21 - 5.00 çok iyi.

Yukarıda ele alınan 18 anket sorusuna verilen yanıtların ortalaması bakımından öğrencilerin büyük çoğunlukta çevre duyarlılıklarının iyi (3.41 -4.20) olduğu görülmektedir. Hatta enerji tasarrufu ve çöplerin çöp sepetlerine atılması konularında çok iyi (4.21 - 5.00) oldukları açıkça gözlemlenmiştir.

Cinsiyet Değişkenine Göre Çevreye Duyarlılık Analizi

Cinsiyet değişkenine göre öğrencilerin çevreye duyarlılık sorularına verilen yanıtların ortalama puanlarının farklı olup olmadığını belirlemek için hangi istatistiksel tekniğin kullanılacağına karar vermek amacıyla tek örneklem Kolmogorov-Simirnow (K-S) testi uygulanmıştır. Elde edilen K-S testi sonucuna göre çevreye duyarlılık sorularına verilen yanıtların puan ortalamalarının normal dağılım göstermediği

belirlenmiştir ($K-S_Z = 0,000$; $p < 0,05$). Bu nedenle araştırma sorusunun analiz etmek non-parametrik bir test olan Mann – Whitney U'nun kullanılmasına karar verilmiştir.

Yapılan Mann – Whitney U analizi sonucunda cinsiyet değişkenine göre çevreye duyarlılık sorularına verilen cevaplar arasında istatistiksel olarak 0.05 manidarlık düzeyinde anlamlı bir fark bulunamamıştır ($U = 102383,5$; Anlamlılık = 0.000). Aşağıdaki Tablo 13'te verilen sıra ortalaması değerleri incelendiğinde kız ve erkek öğrencilerin “çevreye duyarlılık” anketi sorularına verdikleri cevapların sıra ortalamalarının birbirinden farklı olduğu görülebilir. Sonuç olarak çevreye duyarlılık konusunda kız ve erkek öğrenciler arasında anlamlı farklar vardır. Bu fark kız öğrencilerin lehinedir.

Tablo 13: Cinsiyet Değişkenine Göre Çevreye Duyarlılık Analizi

Değişken	Kategori	N	Sıra Toplamı	Sıra Ortalaması	U	Z	Anlamlılık
Cinsiyet	Kız	509	286492,5	562,85	102383,5	-	0,000
	Erkek	509	232178,5	456,15			
Toplam		1018			5	5,793	

Lise Türü Değişkenine Göre Çevreye Duyarlılık Analizi

Öğrencilerin okudukları lise türü değişkenine göre çevreye duyarlılık sorularına verilen yanıtların aritmetik ortalamalarının birbirinden farklı olup olmadığını belirlemek için hangi istatistiksel tekniğin kullanılacağına karar vermek amacıyla tek örneklem Kolmogorov-Smirnow (K-S) testi uygulanmıştır. Elde edilen K-S testi sonucuna göre çevreye duyarlılık sorularına verilen yanıtların puan ortalamalarının normal dağılım göstermediği belirlenmiştir ($K-S_Z = 0,000$; $p < 0,05$). Bu nedenle araştırma sorusunun analiz etmek non-parametrik bir test olan Kruskal-Wallis Testi kullanılmasına karar verilmiştir.

Yapılan analiz sonucunda öğrencilerin okudukları lise türlerinin çevreye duyarlılık (Anlamlılık = 0,707) boyutuna ilişkin sorulara verdikleri cevaplarda farklılık oluşturmadığı görülmüştür (Tablo 14). Yani okudukları lise türünün çevreye duyarlılıkları üzerinde birbirlerine göre olumlu veya olumsuz yönde kıyaslanabilecek

bir etkisi yoktur. Öğrencilerin okudukları lise türünün farklı olması verdikleri cevaplar yönünden bir farklılık arz etmemektedir.

Tablo 14: Lise Türü Değişkenine Göre Çevreye Duyarlılık Analizi

Değişken/Boyut	Kategori	N	Ortalama	Ki-Kare	SD	Anlamlılık
Lise Türü	Düz Lise	144	487,73	4,616	7	0,707
	Anadolu Lisesi	377	518,76			
	A. Öğretmen Lisesi	47	533,66			
	Teknik Lise	159	495,52			
	İmam Hatip Lisesi	131	522,48			
	Sağlık Meslek Lisesi	1	42,5			
	Fen Lisesi	47	515,04			
	Diğer Liseler	114	511,76			
	Toplam	102				
		0				

SD: Serbestlik Derecesi

Aile İkamet Yeri Değişkenine Göre Çevreye Duyarlılık Analizi

Öğrencilerin ailelerinin ikamet ettikleri yer değişkenine göre çevreye duyarlılık sorularına verilen yanıtların aritmetik ortalamalarının birbirinden farklı olup olmadığını belirlemek için hangi istatistiksel tekniğin kullanılacağına karar vermek amacıyla tek örneklem Kolmogorov-Simirnow (K-S) testi uygulanmıştır. Elde edilen K-S testi sonucuna göre çevreye duyarlılık sorularına verilen yanıtların puan ortalamalarının normal dağılım göstermediği belirlenmiştir (K-S_Z = 0,000; $p < 0,05$). Bu nedenle araştırma sorusunun analiz etmek non-parametrik bir test olan Kruskal-Wallis Testi kullanılmasına karar verilmiştir.

Yapılan analiz sonucunda öğrencilerin ailelerinin ikamet ettikleri yerlerin çevreye duyarlılık (Anlamlılık = 0,779) boyutuna ilişkin sorulara verdikleri cevaplarda farklılık oluşturmadığı görülmüştür (Tablo 15). Yani ailelerinin ikamet ettikleri yerin çevreye duyarlılıkları üzerinde birbirlerine göre olumlu veya olumsuz yönde kıyaslanabilecek bir etkisi yoktur. Öğrencilerin ailelerinin ikamet ettikleri yerlerin farklı olması verdikleri cevaplar yönünden bir farklılık arz etmemektedir.

Tablo 15: Aile İkamet Yeri Değişkenine Göre Çevreye Duyarlılık Analizi

Değişken/Boyut	Kategori	N	Ortalama	Ki-Kare	SD	Anlamlılık
Aile İkamet Yeri	Köy	247	490,31	1,093	3	0,779
	Kasaba	90	511,63			
	İlçe	270	514,82			
	İl Merkezi	406	510,92			
	Toplam	101				
		3				

Anne Baba Durumu Değişkenine Göre Çevreye Duyarlılık Analizi

Öğrencilerin anne babalarının durumu değişkenine göre çevreye duyarlılık sorularına verilen yanıtların aritmetik ortalamalarının birbirinden farklı olup olmadığını belirlemek için hangi istatistiksel tekniğin kullanılacağına karar vermek amacıyla tek örneklem Kolmogorov-Simirnow (K-S) testi uygulanmıştır. Elde edilen K-S testi sonucuna göre çevreye duyarlılık sorularına verilen yanıtların puan ortalamalarının normal dağılım göstermediği belirlenmiştir (K-S_Z = 0,000; $p < 0,05$). Bu nedenle araştırma sorusunun analiz etmek non-parametrik bir test olan Kruskal-Wallis Testi kullanılmasına karar verilmiştir.

Yapılan analiz sonucunda öğrencilerin anne babalarının durumu çevreye duyarlılık (Anlamlılık = 0,307) boyutuna ilişkin sorulara verdikleri cevaplarda farklılık oluşturmadığı görülmüştür (Tablo 16). Yani anne babalarının durumu çevreye duyarlılıkları üzerinde birbirlerine göre olumlu veya olumsuz yönde kıyaslanabilecek bir etkisi yoktur. Öğrencilerin anne babalarının durumu farklı olması verdikleri cevaplar yönünden bir farklılık arz etmemektedir.

Tablo 16: Anne Baba Durumu Değişkenine Göre Çevreye Duyarlılık Analizi

Değişken	Kategori	N	Ortalama	Ki-Kare	SD	Anlamlılık
Anne Baba Durumu	Her İkisi Sağ ve Birlikte	946	514,31	3,612	3	0,307
	Anne Vefat Etmiş	6	365,92			
	Baba Vefat Etmiş	25	482,14			
	Anne Baba Ayrı	42	450,05			
	Toplam	101				
		9				

Anne Eğitim Durumu Değişkenine Göre Çevreye Duyarlılık Analizi

Öğrencilerin annelerinin eğitim durumu değişkenine göre çevreye duyarlılık sorularına verilen yanıtların aritmetik ortalamalarının birbirinden farklı olup olmadığını belirlemek için hangi istatistiksel tekniğin kullanılacağına karar vermek amacıyla tek örneklem Kolmogorov-Simirnow (K-S) testi uygulanmıştır. Elde edilen K-S testi sonucuna göre çevreye duyarlılık sorularına verilen yanıtların puan ortalamalarının normal dağılım göstermediği belirlenmiştir (K-S_Z = 0,000; $p < 0,05$). Bu nedenle araştırma sorusunun analiz etmek non-parametrik bir test olan Kruskal-Wallis Testi kullanılmasına karar verilmiştir.

Yapılan analiz sonucunda öğrencilerin annelerinin eğitim durumunun çevreye duyarlılık (Anlamlılık = 0,544) boyutuna ilişkin sorulara verdikleri cevaplarda farklılık oluşturmadığı görülmüştür (Tablo 17). Yani annelerin eğitim durumunun çevreye duyarlılıkları üzerinde birbirlerine göre olumlu veya olumsuz yönde kıyaslanabilecek bir etkisi yoktur. Öğrencilerin annelerinin eğitim seviyelerinin farklı olması verdikleri cevaplar yönünden bir farklılık arz etmemektedir.

Tablo 17: Anne Eğitim Durumu Değişkenine Göre Çevreye Duyarlılık Analizi

Değişken/Boyut	Kategori	N	Ortalama	Ki-Kare	SD	Anlamlılık
Anne Eğitim Durumu	İlköğretim	699	506,03	2,140	3	0,544
	Lise	201	499,09			
	Üniversite	78	554,06			
	Diğer	38	510,25			
	Toplam	101				
		6				

Baba Eğitim Durumu Değişkenine Göre Çevreye Duyarlılık Analizi

Öğrencilerin babalarının eğitim durumu değişkenine göre çevreye duyarlılık sorularına verilen yanıtların aritmetik ortalamalarının birbirinden farklı olup olmadığını belirlemek için hangi istatistiksel tekniğin kullanılacağına karar vermek amacıyla tek örneklem Kolmogorov-Simirnow (K-S) testi uygulanmıştır. Elde edilen K-S testi sonucuna göre çevreye duyarlılık sorularına verilen yanıtların puan ortalamalarının normal dağılım göstermediği belirlenmiştir (K-S_Z = 0,000; $p < 0,05$). Bu nedenle araştırma sorusunun analiz etmek non-parametrik bir test olan Kruskal-Wallis Testi kullanılmasına karar verilmiştir.

Yapılan analiz sonucunda öğrencilerin babalarının eğitim durumunun çevreye duyarlılık (Anlamlılık = 0,466) boyutuna ilişkin sorulara verdikleri cevaplarda farklılık oluşturmadığı görülmüştür (Tablo 18). Yani babaların eğitim durumunun çevreye duyarlılıkları üzerinde birbirlerine göre olumlu veya olumsuz yönde kıyaslanabilecek bir etkisi yoktur. Öğrencilerin annelerinin eğitim seviyelerinin farklı olması verdikleri cevaplar yönünden bir farklılık arz etmemektedir.

Tablo 18: Baba Eğitim Durumu Değişkenine Göre Çevreye Duyarlılık Analizi

Değişken/Boyut	Kategori	N	Ortalama	Ki-Kare	SD	Anlamlılık
Baba Eğitim Durumu	İlköğretim	581	502,86	2,553	3	0,466
	Lise	239	499,12			
	Üniversite	179	533,19			
	Diğer	17	573,12			
	Toplam	101				
		6				

Yukarıdaki analizlerden de görüleceği üzere anne ve babaların eğitim durumlarının ayrı ayrı çevreye duyarlılık üzerinde etkisi yoktur. Anne babanın eğitim durumlarının etkileşimli olarak çevreye duyarlılık üzerinde etkisinin olmadığı yapılan ara analizlerde gözlemlenmiştir. Yani anne babaların farklı eğitim seviyelerinde oluşu ve bu seviyelerin birbiriyle etkileşimi de öğrencilerin çevreye duyarlılıklarını etkilememektedir.

Anne Çalışma Durumu Değişkenine Göre Çevreye Duyarlılık Analizi

Öğrencilerin annelerinin çalışma durumu değişkenine göre çevreye duyarlılık sorularına verilen yanıtların aritmetik ortalamalarının birbirinden farklı olup olmadığını belirlemek için hangi istatistiksel tekniğin kullanılacağına karar vermek amacıyla tek örneklem Kolmogorov-Smirnow (K-S) testi uygulanmıştır. Elde edilen K-S testi sonucuna göre çevreye duyarlılık sorularına verilen yanıtların puan ortalamalarının normal dağılım göstermediği belirlenmiştir (K-S_Z = 0,000; p<0,05). Bu nedenle

araştırma sorusunun analiz etmek non-parametrik bir test olan Kruskal-Wallis Testi kullanılmasına karar verilmiştir.

Yapılan analiz sonucunda öğrencilerin annelerinin çalışma durumunun çevreye duyarlılık (Anlamlılık = 0,533) boyutuna ilişkin sorulara verdikleri cevaplarda farklılık oluşturmadığı görülmüştür (Tablo 19). Yani annelerin çalışma durumunun çevreye duyarlılıkları üzerinde birbirlerine göre olumlu veya olumsuz yönde kıyaslanabilecek bir etkisi yoktur. Öğrencilerin annelerinin çalışma durumlarının farklı olması verdikleri cevaplar yönünden bir farklılık arz etmemektedir.

Tablo 19: Anne Çalışma Durumu Değişkenine Göre Çevreye Duyarlılık Analizi

Değişken/Boyut	Kategori	N	Ortalama	Ki-Kare	SD	Anlamlılık
Anne Çalışma Durumu	Ev Hanımı	778	511,60	2,194	3	0,533
	Kamu	71	518,42			
	Özel	90	465,32			
	Diğer	74	498,36			
	Toplam	101				
		3				

Baba Çalışma Durumu Değişkenine Göre Çevreye Duyarlılık Analizi

Öğrencilerin babalarının çalışma durumu değişkenine göre çevreye duyarlılık sorularına verilen yanıtların aritmetik ortalamalarının birbirinden farklı olup olmadığını belirlemek için hangi istatistiksel tekniğin kullanılacağına karar vermek amacıyla tek örneklem Kolmogorov-Smirnow (K-S) testi uygulanmıştır. Elde edilen K-S testi sonucuna göre çevreye duyarlılık sorularına verilen yanıtların puan ortalamalarının normal dağılım göstermediği belirlenmiştir (K-S_Z = 0,000; $p < 0,05$). Bu nedenle araştırma sorusunun analiz etmek non-parametrik bir test olan Kruskal-Wallis Testi kullanılmasına karar verilmiştir.

Yapılan analiz sonucunda öğrencilerin babalarının çalışma durumunun çevreye duyarlılık (Anlamlılık = 0,451) boyutuna ilişkin sorulara verdikleri cevaplarda farklılık oluşturmadığı görülmüştür (Tablo 20). Yani babalarının çalışma durumunun çevreye duyarlılıkları üzerinde birbirlerine göre olumlu veya olumsuz yönde kıyaslanabilecek bir etkisi yoktur. Öğrencilerin babalarının çalışma durumlarının farklı olması verdikleri cevaplar yönünden bir farklılık arz etmemektedir.

Tablo 20: Baba Çalışma Durumu Değişkenine Göre Çevreye Duyarlılık Analizi

Değişken/Boyut	Kategori	N	Ortalama	Ki-Kare	SD	Anlamlılık
Baba Çalışma Durumu	Çiftçi	225	500,49	4,718	5	0,451
	Kamu	149	527,35			
	Emekli	139	473,14			
	Özel	174	504,57			
	Esnaf	146	479,67			
	Diğer	172	527,53			
	Toplam	100				
		5				

Yukarıdaki analizlerden de görüleceği üzere anne ve babaların çalışma durumlarının ayrı ayrı çevreye duyarlılık üzerinde etkisi yoktur. Anne babanın çalışma durumlarının etkileşimli olarak çevreye duyarlılık üzerinde etkisinin olmadığı yapılan ara analizlerde gözlemlenmiştir. Yani anne babaların çalışma durumlarında oluşu (farklı şekillerde çalışma) ve bu durumların birbiriyle etkileşimi de öğrencilerin çevreye duyarlılıklarını etkilememektedir.

Üniversite Okuma İsteğine Göre Çevreye Duyarlılık Analizi

Öğrencilerin üniversite okuma isteği değişkenine göre çevreye duyarlılık sorularına verilen yanıtların ortalama puanlarının farklı olup olmadığını belirlemek için hangi istatistiksel tekniğin kullanılacağına karar vermek amacıyla tek örneklem Kolmogorov-Smirnow (K-S) testi uygulanmıştır. Elde edilen K-S testi sonucuna göre çevreye duyarlılık sorularına verilen yanıtların puan ortalamalarının normal dağılım göstermediği belirlenmiştir ($K-S_Z = 0,000$; $p < 0,05$). Bu nedenle araştırma sorusunun

analiz etmek non-parametrik bir test olan Mann – Whitney U'nun kullanılmasına karar verilmiştir.

Yapılan Mann – Whitney U analizi sonucunda üniversite okuma isteği değişkenine göre çevreye duyarlılık sorularına verilen cevaplar arasında istatistiksel olarak 0.05 manidarlık düzeyinde anlamlı bir fark bulunamamıştır (U = 7419; Anlamlılık = 0.049). Aşağıdaki Tablo 21'de verilen sıra ortalaması değerleri incelendiğinde üniversite okumak isteyen ve istemeyen öğrencilerin “çevreye duyarlılık” anketi sorularına verdikleri cevapların sıra ortalamalarının birbirinden farklı olduğu görülebilir. Sonuç olarak çevreye duyarlılık konusunda üniversite okumak isteyen ve istemeyen öğrenciler arasında anlamlı farklar vardır. Bu fark üniversite okumak isteyen öğrencilerin lehinedir.

Tablo 21: Üniversite Okuma İsteği Değişkenine Göre Çevreye Duyarlılık Analizi

Değişken	Kategori	N	Sıra Toplamı	Sıra Ortalaması	U	Z	Anlamlılık
İstek	Evet	998	511042	512,07	7419	-1,968	0,049
	Hayır	20	7629	381,45			
Toplam		1018					

Üniversite okumak isteyen öğrencilerin okumak istedikleri bölüme göre çevreye duyarlılık düzeylerinin farklılık oluşturup oluşturmadığı incelendiğinde bölüm tercihlerinin etkili olmadığı görülmüştür. Yani herhangi bir bölüme yerleşmek isteyen öğrenciler ile başka bölüme yerleşmek/okumak isteyen öğrencilerin çevreye duyarlılıkları benzerdir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Çevreye karşı duyarlı davranışlarla bir yaşam felsefesi oluşturmak ve bunu yeni nesillere de benimsetme ve uygulama şansını yakalamaya çalışmak bir görev ve sorumluluk duygusunu ortaya çıkarmaktadır. Çevre problemlerinin farkında olmayı yakalayabilen yeni nesillerin yetiştirilmesi, gezegenimizin ve insanlığın geleceği için oldukça önemlidir. Orta Öğretim gençliğinin **çevre ahlakı** bilincini ortaya koymak için Denizli örneğini önümüze koyarak Denizli İl Milli Eğitim Müdürlüğüne bağlı ortaöğretim kurumlarında eğitimine devam eden son sınıf öğrencilerimizden rastgele seçilen örneklere çevre ahlakı anketi uygulanarak bunun sonucunda elde edilen bulgularla değerlendirmeler yapılmıştır.

“Orta Öğretim Gençliğinin Çevre Ahlakı Bilinci: Denizli Örneği” çalışmasında Orta öğrenim gençliğinin çevre ahlakı bilincinin seviyesinin oldukça çok iyi olduğu görülmektedir. Bu seviyenin ortaya çıkmasının farklı etkenleri olduğu da görülmüştür. İnsanlığın geleceğini şekillendirecek olanların çevreyle barışık olup olmadıkları da açıklığa kavuşmuştur.

Yaptığımız çalışma da göstermektedir ki, Orta öğrenim gençliği çevreye karşı duyarlıdır. Çevreyi kendilerine bir emanet olarak görmektedirler. Davranışlarını hayata geçirirken çevreyi azami ölçüde düşünmekte ve çevre duyarlılığını göz önünde bulundurmaktadırlar. Çevreyi lüzumsuz kirletebilecek davranışlardan uzak durmaktalar. Yeşili devamlı kılabilmek adına ağaç dikimine destek vermekteler. Çoğunlukla bütün çevre problemlerinin farkındadırlar ve birey olarak üzerlerine düşeni yapmaya hazır olduklarını samimiyetle ortaya koymaktadırlar. Çevrenin korunması adına eğitimlerin ve Öğrenimlerin devamlılığının esas olduğu da

bilinmektedir. Çevre duyarlılığının aile, yetişilen çevre ve alınan eğitimle de doğrudan ilişkili olduğu da düşünülebilir. Liselerde okutulmakta olan **Felsefe** derslerinde **Çevre felsefesi** disiplinine yer verilmesinin, Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersleri ile bu gruba ait diğer seçmeli derslerde **Çevre ahlakı** ve **çevre duyarlılığı** konularında ders müfredatları çerçevesinde uygun görüldükçe vurgu yapılmasının **çevre ahlakı bilincinin** oluşmasına pozitif katkı sağlayacağını söylemek mümkündür.

Ülkemizin tamamında faaliyetlerini sürdüren orta öğrenim kurumlarında Çevre Ahlakı duyarlılığının oluşturulması adına daha çok gayret gösterilmeli ve geleceğimizi ve gezegenimizi şekillendirecek olan gençlerimiz güzel hasletlerle donatılmalıdır. Gelişmiş ülkelerde son zamanlarda Çevre Ahlakı ve Çevre Felsefesi eğitime kayda değer önem verildiği görülmektedir. Bu hasletlerin orta öğrenim gençliğine kazandırılmasında Çevre felsefesi ve çevre ahlakı eğitiminin de faydaları somut bir şekilde anketin sonucunda da görülmüştür. Yeni nesillere daha sağlıklı çevre bırakabilmek için “Çevre Felsefesi” ve “Çevre Ahlakı” konularına ilgili ders içeriklerinde yer verilmesi ve öğretim planlamasında bu konulara özellikle alan açılmasının faydalı olacağı kanaatine varılmıştır.

Bu çalışmamızla şu hususun da anlaşılmasına katkı sağlandığı açıktır. Yirmi birinci yüzyılın bilimsel gerçeklikleriyle yüzleşen okumuş bireyler çevre ahlakı bilinci konusunda edilgin olmaktan ziyade etkin katılımcılar ve yönlendiriciler olmak zorundadırlar. Renk, dil, din ve ırk ayrımı gözetmeksizin gezegenimizi paylaşan bütün bireyler, gelecek nesillere daha yaşanabilir bir çevre bırakabilmek için daha duyarlı olmak ve bu anlamda sorumluluklarını yerine getirmekle yükümlü olduklarının bilinciyle hareket etmek zorundadırlar.

KAYNAKLAR

- Akarsu, B. 1997. "Bilimsel Özgürlük ve Çevre Etiği", İnsan-Çevre -Toplum, İmge Yayınevi, Ankara,18-40.
- Altıntaş, H. 1999. İslam Ahlakı, Akçağ Yayınları, Ankara.
- Arslan, A.1996.Felsefeye Giriş,Vadi yayınları,2. Baskı,Ankara.
- Ayten, A. 2010. "Sahip olma mı Emanet Görme mi", Çevre Bilinci Ve Dindarlık Üzerine Bir Araştırma, Din bilimleri Akademik Araştırma Dergisi, 10/2: 203-233.
- Bayraktar, M. 1997. İslâm ve Ekoloji, Diyanet İşleri Başkanlığı yayınları, Ankara.
- Bayyigit, M.2002. "Çevre Problematigi ve Din", Selçuk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, Konya. XIV:39-51.
- Bostan, Y. 2005, Seyyid Hüseyin Nasr'da Çevre ve Tabiat, Erciyes Üniversitesi S.B.E. (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi)
- Cevizci, A. 2010. Paradigma Felsefe Sözlüğü,7. Baskı, İstanbul.
- Des jardins, J. R. 2006. Çevre Etiği Çevre Felsefesine Giriş, Çeviren: Ruşen Keleş, İmge Kitabevi, Ankara.
- Göz, Kemal. 2006.İslam'da ve Milletlerarası Belgelerde Hürriyetler, İstanbul.
- Göz, K, Mutluel, O. 2011. Felsefeye Giriş, Gümüşev Yayıncılık, İstanbul.
- Keleş,R. 1997."İnsan,Çevre, Toplum", İnsan Çevre Toplum, İmge Kitabevi, İkinci Baskı, Ankara, 9-17.
- Keulartz, J.2009. "Boundary work in Ecological Restoration", Environmental Philosophy 6(1) 2009,35-55.USA.
- Kılıç, S. 2008.Çevre Etiği, Orion Kitabevi, Ankara.
- Kınalızade A. tarihsiz. Ahlak-ı Alâî, Basıma Hazırlayan: Hüseyin Algül, İstanbul.
- Mutluel,O. 2010.Kur'an ve Estetik,Ötüken Neşriyat,İstanbul.
- Özdemir, İ. 1994. "Çevre-Ahlak İlişkisi", Felsefe Dünyası Dergisi,14:49-60.
- Özdemir, İ. 1998. "Çevre Sorunlarının Antroposentrik (İnsan Merkezli Karakteri, Felsefe Dünyası Dergisi,27:68-80.
- Özdemir, İ. 2006. "Kur'an'a Göre Çevre", İslam İlimleri Dergisi, Güz:1-22Çorum Çağrı Eğitim Vakfı, Ankara.
- Sönmez, N. 1997. "Çevre. Toprak ve İnsan", İnsan Çevre Toplum, Ruşen Keleş, İmge Kitabevi,2. Baskı, Ankara, 65-98.
- Uluğ, S. E. 1997."Çevre Kirlenmesinin Boyutları", İnsan-Çevre-Toplum, Ruşen Keleş, İmge Kitabevi, 2. Baskı, Ankara,41-64.

PAMUKKALE ÜNİVERSİTESİ
BİLİMSEL ARAŞTIRMA PROJELERİ KOORDİNASYON BİRİMİ
PROJE ÖZET BİLGİ FORMU

Proje No: 2014 KRM 009
Proje Başlığı: Değerler Eğitimi Bağlamında Ortaöğretim Son Sınıf Öğrencilerinde Çevre Duyarlılığı: Denizli Örneği
Proje Yürütücüsü ve Araştırmacılar: Yrd. Doç. Dr. Kemal GÖZ Arş. Gör. Yasin BOSTAN
Projenin Yürütüldüğü Birim: İlahiyat Fakültesi

Varsa, Destekleyen Kuruluş(ların) Adı ve Adresi:
Projenin Başlangıç ve Bitiş Tarihleri:
Özet (en çok 70 kelime) Orta öğrenim gençliğinin çevreye bakışının önemli olduğu açıktır. Orta öğrenim gençliğinin çevreye karşı mevcut olan bakışını tespit etmek, gelecek yıllarda çevreyi koruma adına yapılacak çalışmalara önemli katkı sağlayabilecektir. “Değerler Eğitimi Bağlamında Ortaöğretim Son Sınıf Öğrencilerinde Çevre Duyarlılığı: Denizli Örneği” Kurumsal Projesinde, Denizli İl Milli Eğitim Müdürlüğü’ne bağlı ortaöğretim kurumlarında eğitimine devam eden 1081 son sınıf öğrencisi üzerinde; çevre ahlakı bilincinin tespit edilmesi amacıyla öğrencilerin çevreye karşı yönelimleri ve çevrenin korunmasına dönük yönelimlerini incelemektedir.
Anahtar Kelimeler: Ahlak, Çevre, Çevre Ahlakı, Ahlak Felsefesi,
Varsa, Projeden Yapılan Yayınlar: